

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

PFU-SAK NR. 042/18

KLAGER: Orange Helse AS ved daglig leder Nils Kristian Paulsen
PUBLIKASJON: Stavanger Aftenblad (nett)
PUBLISERINGSDATO: 29.11.2017
STOFFOMRÅDE: Arbeidsliv
SJANGER: Nyhetsartikkel
SØKERSTIKKORD: Kildebruk, saklighet og omtanke.
REGISTRERT: 30.01.2018
BEHANDLET I PFU: 29.08.2018
BEHANDLINGSTID: 209 dager
KLAGEGRUPPE: Bedriftsleder
PFU-KONKLUSJON:
HENVISNING VVPL.:
OMTALE/ANONYM.:
MERKNADER: Parallele klager i sak 040/18 mot Aftenposten og sak 041/18 mot Bergens Tidende.

SAMMENDRAG:

Stavanger Aftenblad publiserte **onsdag 29. november 2017** artikkelen «Helsemilliarden» på sine nettsider. Inngressen stod slik:

«Norske kommuner bruker helsevikarer fra private leverandører for å gi eldre god omsorg. En av de største leverandørene har vært Orange Helse. De siste ti årene har over 200 kommuner og helseforetak hatt avtale med selskapet, som har hatt 1,1 milliarder kroner i omsetning.»

Oppslaget var illustrert med et Norgeskart som viste hvilke kommuner som hadde benyttet seg av vikarer fra Orange Helse, samt følgende tekst:

«Eierne av Orange organiserte sin virksomhet i en rekke land, blant annet et lavskatteland og et skatteparadis.»

Deretter ble det publisert en grafisk illustrasjon som viste pengestrømmer og eierforhold i Organe-systemet, sammen med teksten:

«Orange-strukturen endres stadig, og flere av selskapene er enten slått sammen, nedlagt eller erstattet med andre. Hvilken mulighet har kommunene til å sørge for at alt går riktig for seg når leverandøren har vært organisert på denne måten?»

Artikkelen ble presentert under vignetten «**Dokumentlekkasjen Paradise Papers**» og startet med et «case» fra Hobøl kommune i Østfold som var en av kommunene som hadde hatt avtale med vikarbyrået Orange Helse.

«Orange Helse har hatt stor suksess i Norge de siste ti årene. Nesten halvparten av alle kommunene har hatt avtale med selskapet om levering av helsevikarer og andre tjenester. Samtidig har eierne bygget opp et nett av selskaper med virksomhet utenfor Norge, inkludert lavskattlandet Litauen.

Deler av Orange-systemet dukker opp blant skipsmeglere og advokater i dokumentlekkasjen som har fått navnet Paradise Papers. Orange knyttes til et postboksselskap i skatteparadiset Malta.

Å bruke lavskattland og skatteparadiser kan være både lovlig og lønnsomt. Men hvorfor strekker selskapsstrukturen rundt en av Norges største private helsevikarleverandører seg til Malta? For å finne svar må vi starte i 2005.»

Det ble videre opplyst om situasjonen i eldreomsorgen i 2005, som var slik at politikerne åpnet opp for at kommuner kunne inngå avtaler med private aktører.

Under mellomtittelen «**Kontroversiell virksomhet**» stod det:

«Da Orange Helse ble etablert sommeren 2007, var planen å levere vikarer til helse- og omsorgssektoren i Hordaland. Virksomheten vokste seg imidlertid raskt ut over fylkesgrensene og har de siste ti årene omsatt for over én milliard kroner. – Det var så enkelt som at vi dekket en etterspørsel som var veldig stor, sier Nils Kristian Paulsen (50), gründeren bak Orange, til Aftenposten i dag.

Selskapets virksomhet har vært kontroversiell. Orange-vikarene som har jobbet i norske kommuner og på norske sykehus, er hovedsakelig hentet fra Øst-Europa. Norske fagforeninger har flere ganger advart mot det de mener er dårlige arbeidsforhold og stilt spørsmål ved vikarenes lønn.

Etter at en revisjon avdekket flere brudd på arbeidsmiljøloven, sa norske helseforetak i fjor opp en avtale om levering av vikarer til sykehus. Oslo kommune fulgte etter og sa opp sin kontrakt med selskapet om levering av hjemmetjenester. En granskning i Bergen kommune avdekket en rekke brudd på arbeidsmiljøloven. – Å drive privat innen helsetjenester er de siste årene nærmest blitt politisk ukorrekt. Det er ikke noe vi kan styre, men vi synes selvfølgelig det er trist, sier Orange-sjefen.

Paulsen mener selskapet ikke har fått en saklig og objektiv behandling i de omtalte rapportene og hevder det har vært rundt 50 andre rapporter uten vesentlige avvik eller feil. En etter en har kommuner gått vekk fra selskapet. Mange begrunner det overfor Aftenposten med manglende språkkunnskaper og kompetanse hos vikarene. Samtidig har selskapet sikret seg nye avtaler i 2017.»

Flere innkjøpskontorer fortalte at Orange Helse ofte hadde vunnet anbudsrunder fordi de har hatt de laveste prisene.

«- Ved å hente arbeidskraft fra Øst-Europa klarte de å levere helsepersonell i en tid der det var svært stor etterspørsel. De baserte seg ikke på lokal arbeidskraft, slik som mange andre leverandører på den tiden, sier innkjøpssjef Birgitte Gullestad i Bergen kommune. [...] Av omsetningen på 1,1 milliarder kroner de siste ti årene har minst 928 millioner kroner kommet fra norske kommuner, viser tall Aftenposten har hentet inn. Nærmere en halv milliard kroner har gått videre til et Orange-selskap i Litauen, der vikarene har vært ansatt på litauiske arbeidskontrakter.»

Aftenposten hadde kartlagt selskapene i og rundt Orange-systemet og pengestrømmene som hadde gått mellom disse de siste ti årene.

«I dag kan vi avsløre hvordan Orange, som har levert 1200 vikarer til norske kommuner, har organisert seg i lavskattland og hatt transaksjoner gjennom et skatteparadis. Orange-strukturen består av en rekke selskaper i flere land som kjøper og selger tjenester av hverandre. Pengene flyttes gjennom konsernbidrag, utbytter og interne lån.

Førsteamanuensis Eivind Furuseth ved Institutt for rettsvitenskap og styring på BI har sett på Aftenpostens kartlegging av Orange-strukturen. [...] - Strukturen virker veldig komplisert. Det er mange selskaper og transaksjoner hit og dit, sier han. Han påpeker at mange transaksjoner på tvers av landegrensene kan gjøre det vanskelig for lokale skattemyndigheter å få oversikt og kontrollere i hvilken grad de er gjennomført riktig skattemessig. - Jo mer kompleks selskapsstrukturen er, desto lettere er det å gjemme unna informasjon, sier Furuseth.

Nils Kristian Paulsen, daglig leder i Orange Group, sier han aldri har sett på selskapsstrukturen som komplisert og fremhever at de alltid har vært åpne for spørsmål og tydeliggjøring når kundene har etterspurt det.

Professor Jan Frich påpeker at det er et særlig krav til det offentlige om å påse at aktører man kjøper tjenester fra, driver på en ryddig måte. Han er avdelingsleder for helseledelse og helseøkonomi ved Institutt for helse og samfunn på Det medisinske fakultet ved UiO. Men hvilken mulighet har kommunene til å sørge for at alt går riktig for seg når leverandøren er organisert gjennom en rekke selskaper i flere land?»

Videre i artikkelen ble lønnsordningen som Orange Helse hadde praktisert omtalt:

«De fleste Orange-vikarene som har hjulpet eldre i norske kommuner, var inntil i fjor ansatt i det litauiske selskapet Orange Group Baltic. Vikarene er blitt leid inn til Norge gjennom Orange Helse AS, som inntil i fjor var Orange Group Baltics søsterselskap. De litauiske helsevikarene er i Norge på en rotasjonsordning med to uker fri mellom fire ukers arbeidsperioder. De har hatt en lønnsordning som skiller seg fra det norske lønsmottagere er vant til. Orange Helse sier at de har betalt vikarene sine tilsvarende tariff lønn. Deretter er de litauiske helsearbeiderne trukket skatt til Norge av sin lønn. Men de ansatte i Litauen trekkes også for losji, for språkundervisning fra selskapets egen språkskole og for reiseutgifter. Noen trekkes for opplæring de første 200 arbeidstimene. Etter alle trekkene har enkelte ansatte fått utbetalt ned mot 88 kroner pr. time, viser arbeidskontrakter og lønnsutbetalinger Aftenposten har sett.»

En tidligere ansatt i Orange Helse var intervjuet. Hun fortalte at hun ikke visste hvor mye de ulike lønnstrekkene hadde utgjort. På hennes lønsslipp sto bare det hun hadde fått utbetalt:

Kristin Alsos, forskningsleder ved forskningsstiftelsen Fafo, sier kommunene har plikt til å stille krav om at selskapene skal betale lønn etter norsk nivå. – Når lønsslippene ikke viser bruttolønn og hvordan nettolønn er beregnet, er det umulig for kommunene å kontrollere om dette faktisk er tilfelle, sier hun.

Orange-gründer Nils Kristian Paulsen sier ingen har fått utbetalt mindre enn 88 kroner pr. time. – Hvorfor har ikke lønnstrekkene fremkommet på lønsslippet? – I etterpåklokskapens lys skulle jeg gjerne hatt med alle lønnstrekkene fra dag én. På denne måten kunne misforståelser vært unngått, sier Paulsen. Han mener det ikke er uvanlig at det bare er nettolønn som fremgår dersom det er inngått nettolønnsavtale med en ansatt. Alle trekk har skjedd i henhold til lovverk og inngåtte avtaler, presiserer han.»

[...] «Oranges ledelse anslår at losji- og reisetrekkene utgjorde 6000-7000 kroner i måneden for dem som jobbet i Bergen. Lønnstrekkordningen er nå avsluttet for vikarene».

Det opplyses videre at den tidligere ansatte hadde bodd i et hus i Bergen, eid av Nils Kristian Paulsens personlige investeringselskap Desmet Invest AS. Trekkene for losji i dette huset gikk til hennes arbeidsgiver. Orange-systemet betalte deretter husleie til Paulsens personlige investeringselskap Desmet Invest.

«Paulsen sier det ikke har vært et fortjenesteelement i dette for Oranges del. I 2015 tok han ut 1,5 millioner kroner i utbytte fra Desmet Invest. Da sto leieinntekter fra Orange for 80 prosent av omsetningen i selskapet.

Orange-vikarer er blitt trukket i lønn for å lære norsk på Scandinavian Language School, som har samme eiere som selskapet de har vært ansatt i. Skolen har siden 2012 solgt språkkurs for 23 millioner kroner. Dette har gitt et overskudd før skatt på 2,7 millioner kroner.»

Det opplyses: Orange Helse har hatt 1.1 milliarder kroner i inntekter siden 2007, men selskapet har hatt store kostnader og derfor operert med et beskjedent overskudd. Det er av dette overskuddet skatten til Norge betales.

«– Det er en liten del av overskuddet som kommer til beskatning i Norge, det må man kunne si, sier førsteamanuensis Eivind Furuseth. Orange-gründer Paulsen er ikke enig i at skattebelastningen fremstår som lav og sier han sliter med å se hvor den unormalt lave skatten skal være. Han påpeker også at det norske selskapet Orange Helse AS har hatt store kostnader, noe som har bidratt til at det skattbare overskuddet har vært lavt. – Skatten reflekterer jo stort sett marginen man har, sier bergenseren og avviser at skatteplanlegging har vært hans hensikt. – Skatt er blitt betalt i henhold til norsk lov, sier han.»

Den største kostanden for Orange Helse har vært betaling for vikarer til det litauiske søsterselskapet. Litauen har halvparten i skattesats som Norge, og er definert som et lavskattland. Det litauiske selskapet har igjen betalt rundt 30 millioner i utbytte og den største mottakeren av utbytte har vært Orange Helse i Norge.

«Førsteamanuensis Eivind Furuseth påpeker at det må være lov å legge inntektene til et sted der det er lav skatt, så lenge vi ikke har felles skatteregler og skattesatser i verden. – Fra et etisk ståsted kan man si at det er uheldig at pengene ikke kommer til beskatning i Norge, men det er fullt innenfor lovens rammer, sier han.

Frederik Zimmer, professor emeritus ved institutt for offentlig rett ved Universitetet i Oslo, sier det ikke er oppsiktsvekkende at et norsk aksjeselskap kjøper vikartjenester fra et selskap i samme konsern, hjemmehørende i et annet land. – Det er heller ikke noe oppsiktsvekkende ved at selskapet i Litauen deler ut aksjeutbytte til sitt norske morselskap, sier han.

Tidligere seniorskattejurist Gregar Berg-Rolness: [...] – Det er en åpenbar skattemessig fordel. Om selskapet kun hadde hatt virksomhet og ansatte i Norge, ville de betalt mer i skatt på overskuddet, ettersom Norge har høyere selskapskatt enn Litauen.»

Det ble videre opplyst at Nils Kristian Paulsen hadde en ligningsformue på 129 millioner kroner i fjor (2016). I 2014 var den på 34, 6 millioner. I 2007 hadde den vært på 440.000 kroner.

Videre i artikkelen ble Paulsens tilknytning til skatteparadiset beskrevet. I 2009 ble postboksselskapet Solutio Holding opprettet på Malta. Bak Malta-selskapet sto Orange-leder Nils Kristian Paulsen, og det er på grunnlag av dette at han dukket opp i dokumentlekkasjen Paradise Papers, skriver avisen. Selskapet på Malta kjøpte raskt opp 76 prosent av det litauiske Orange-selskapet, til 76.000 kr.

«Han kontrollerte også selskapet som solgte Litauen-bedriften til Malta. Med andre ord har Nils Kristian Paulsen kjøpt og solgt en viktig del av Orange-driften til seg selv. Orange-gründeren sier han ikke har noe godt svar på om selskapet i Litauen, med sine 26 millioner i omsetning og 94 ansatte, faktisk var verdt 76.000 kroner da det ble solgt til Malta i 2009.

– Jeg visste selvfølgelig at vi gjorde dette og signerte papirer, men jeg kan ikke erindre at jeg gjorde noen refleksjoner rundt prisen, som var sett på som en intern transaksjon, sier han.

– Det er en feilprising, og det er ikke lov. Selv om man ikke har en markedspris internt i konsernet, skal man prøve å beregne det, sier førsteamanuensis Eivind Furuseth.

– Konsekvensen av dette er at Malta-selskapet får en stor gevinst som er tilbakeført skattefritt til Norge, sier Gregar Berg-Rolness.

Aftenposten har spurt Paulsen hvorfor Orange Group Baltic ble kjøpt og solgt via skatteparadiset Malta. Han svarer: – Bakgrunnen for det er enkel. Jeg hadde en ansatt som anbefalte dette og hadde selv ingen sterke meninger om det. Pengene ville ende opp i de to norske holdingselskapene vi hadde, uansett. – *Hva var det du skulle gjøre på Malta?* – Vi hadde en god idé om en videre ekspansjon av Orange i Europa, men grunnet endrede forutsetninger ble dette ikke noe av, sier Paulsen. Orange-sjefen avviser også at løsningen ved å selge via Malta ga noen skattemessig fordel og viser til at utbyttet fra salget uansett ble tatt hjem skattefritt på lovlig måte via den såkalte fritaksmetoden.»

[...] «Han [Paulsen] kaller opprettelsen av Malta-selskapet «en lite gjennomtenkt avgjørelse», som han angrer på i dag. Han skal ha solgt det i 2013, men står fremdeles oppført som aksjonær og styremedlem i selskapsregisteret på Malta.»

Mot sluttet av artikkelen omtales igjen situasjonen i Hobøl kommune og alle andre kommuner i Norge. Behovet for arbeidskraft er stort og økende fremover. Man mener man vil si flere selskap som Orange i fremtiden, og det påpekes hvor vanskelig det er for kommuner å undersøke om alt går riktig for seg hos leverandører.

«- Vi klarer ikke å følge alle disse forgreningene og har ikke kompetanse til å kartlegge og se på hvordan slike strukturer er bygget opp, sier [enhetsleder i Hobøl]. Det var også konklusjonen da revisjonsselskapet Deloitte undersøkte Bergen kommunes oppfølging og kontroll av tjenester fra private leverandører innen helse og omsorg i 2014. Deloitte fant ikke kritikkverdige forhold hos Orange Helse, men mente at Norges nest største by ikke hadde tilstrekkelig kontroll med, eller kompetanse til å følge opp, vikarbyråene.

I ettertid startet kommunen en egen granskning av Orange. - Vi anså det som en risiko at de hentet arbeidskraft fra Øst-Europa. Vi så at det var en del forhold der som vi ønsket å undersøke. Det var dessuten vanskelig å se hvordan strukturen i selskapet fungerte, sier rådgiver Juni Skjold Lexau i Bergen kommune.»

Flere eksperter uttalte seg om kommunens muligheter til å undersøke private selskap:

«-Det virker urimelig å forvente at offentlige innkjøpere skal kunne overvåke selskaper i slike komplekse strukturer, [...] - Selskapsstrukturen fremstår som nærmest ugjennomtrengelig komplisert, og den synes for meg å være rigget til for å maksimere profitt hos eier, som for øvrig opptre i ulike roller, [...].

Orange-sjef Nils Kristian Paulsen sier han ikke kjenner seg igjen i det bildet. - Skatteplanlegging har aldri styrt mine valg og investeringer. Hva professor Frich synes, får stå for hans egen regning, sier han. Han viser til at Malta-selskapet ble solgt i 2013, og at alle midler i selskapet ble hentet til Norge. - Både aksjegevinster og utbytte som hadde tilfalt det norske selskapet, ville ha vært omfattet av fritaksmetoden, slik at det ikke ville ha vært noen betalbar skatt i Norge før aksjonærene personlig tok ut utbytte, sier han.»

Det ble også til slutt påpekt at selv om slike selskapsstrukturer både er lovlige og vanlig, så finnes det gråsoner:

«Det er i utgangspunktet fullt lovlig, og ganske vanlig, å organisere en virksomhet i konsernstrukturer slik at det er vanskelig for utenforstående å kartlegge eller forstå. - Selv om det er vanlig, kan det være problematisk at det slik legges til rette for mye som ikke blir oppdaget. Vi har ikke noe aksjeselskapstilsyn, slik vi har et finansstilsyn. Det er en enorm gråsoner mellom det vanlige og lovlige til det ulovlige, sier Beate Sjøfjell, professor ved Institutt for privatrett på Det juridiske fakultet ved UiO. Hun mener at handlingsrommet for lovlig skatteplanlegging er stort. - Vi risikerer at deler av næringslivet organiserer seg slik at det undergraver hele grunnlaget for velferdssamfunnet. Derfor handler dette også om selskapes samfunnsansvar, sier Sjøfjell.»

«- Det er ikke slik at du behøver å være Apple eller Google, eller drive i stor skala, for å etablere en struktur som vil oppfattes som relativt komplisert, [...].

«-I anbudskonkurransene er det fokus på pris, og marginene er ofte små for dem som vinner. Ved bruk av kompliserte selskapsstrukturer og lovlige og ulovlige smutthull kan selskaper vinne kontrakter på lav pris og eierne sitte igjen med reelt overskudd, selv om det formelt sett ikke er noe skattbart overskudd i Norge. Dette er konkurransevridende, [...].

Til slutt:

«Rundt 30 kommuner kjøper vikartjenester fra Orange i dag. I 2016 og 2017 er Orange omorganisert igjen. Flere selskaper har fått nytt navn, og de siste ansatte er på papiret flyttet fra Litauen til Norge. Orange Helse heter nå Sydvest Prosjekt, og det er nesten ingen aktivitet i selskapet. – Vi så et behov for å rendyrke de forskjellige tjenesteområdene, ettersom de ofte styres av ulike lovverk og ulike arbeidsmetodikk. Derfor er Orange Helse nå delt opp i flere selskaper, sier Nils Kristian Paulsen.»

Artikkelen var illustrert med flere bilder, grafiske elementer og én faktaboks. På to av bildene ned i artikkelen var Orange-lederen, Nils Kristian Paulsen, avbildet.

Faktaboks hadde tittelen «Slik har vi jobbet med saken». Det stod:

- Aftenposten fant Nils Kristian Paulsen i selskapsregisteret på Malta, som er en del av dokumentlekkasjen Paradise Papers.
- Paulsen er en av rundt 400 nordmenn Aftenposten har klart å identifisere i selskapsregisteret på Malta.
- Funn fra undersøkelser i åpne kilder gjorde at vi valgte å se nærmere på Paulsens selskapsstruktur.
- Dette har inkludert analyse av 106 regnskaper tilhørende selskaper på Malta, i Norge, Litauen, Storbritannia og Sverige.
- Vi har hentet inn informasjon fra alle norske kommuner og sykehus om deres bruk av vikarbyråer og Orange Helse og sammenstilt denne i en database.
- I samarbeid med den litauiske nettavisen 15min.lt og SVT og TT i Sverige har vi funnet frem til og intervjuet sykepleiere som har jobbet i norske kommuner for Orange Helse.
- Vi har også gransket rettsavgjørelser, rapporter og rammeavtaler knyttet til virksomheten.

Det ble også publisert en grafisk figur av selskapsstrukturen til Orange, der ble det påpekt at «strukturen endres stadig, og flere av selskapene over er i dag enten slått sammen, nedlagt eller erstattet av andre.»

Det ble også publisert en grafisk illustrasjon av lønnsmodellen til Orange. Her ble lønnen til en helsearbeider fra kommunen sammenlignet med en Orange-ansatt. Teksten over viste: «2015-nivå eksempel», og viste en brutto timelønn på 199 kr. Etter skatt fikk kommuneansatte utbetalt 145 kroner timen. En Orange-ansatt ble i tillegg til skatt, trukket for losji, reise, språkkurs og opplæring. Den utbetalte nettolønnen ble på 88 kroner timen. Det ble presisert at trekk for opplæring og språkkurs gjaldt de første 200-1850 timene.

KLAGEN:

Klager er Orange Helse AS ved daglig leder Nils Kristian Paulsen. Han mener Aftenposten, sammen med Bergens Tidende og Stavanger Aftenblad, har fremsatt «insinuerende påstander og villedende informasjon om Orange Helse under fanen "Paradise Papers"». Klager mener måten saken fremstilles på er et brudd på Vær Varsom-plakatens punkt 3.2 (kildene) og punkt 4.1 (saklighet og omtanke).

Kildebruken

På grunn av presentasjon og valg av kilder mener klager avisen har skapt et inntrykk av at Orange Helse har gjort noe ulovlig: «Alt fra ordvalg til metodevalg og kildebruk er vinklet på en slik måte at leserne vil sitte igjen med inntrykk at noe ulovlig eller feil har forekommet».

Slik klager ser det, mangler artiklene bredde i kildevalget: «[D]en ene kilden, utover meg, som har prøvd å balansere saken har fått sine sitater kraftig redusert, jmf. Frederik Zimmers innlegg i Aftenposten (se vedlegg). [...] Det er ikke spesielt god kildekritikk når avisen bevisst utelater stemmer som kan støtte opp om det jeg sier. I stedet blir mine uttalelser redusert til "Paulsen hevder".»

Klager har konfronterte journalistene med denne skjevheten, men de svarer at avisen har skrevet en nyansert artikkelserie der de har latt alle parter fremme sitt syn, noe klager er grunnleggende uenig i.

Klager mener derimot at Aftenposten har hatt en forutinntatt holdning, og at det spekuleres i skatteflukt, skatteplanlegging og skatteparadiser. Ifølge klager er det er feil å kalle opprettelsen av et selskap i Litauen for «skatteflukt». Det vises til at Orange Helse har måtte gjøre det som var nødvendig for å møte både norske, EU og litauiske lover og regler. Slik klager ser det, kommer ikke dette frem i den endelige saken.

Saklighet og omtanke

Klager mener omtalen er overdimensjonert sett opp mot sakens faktum: «Bare volumet indikerer at her er det noen som har gjort noe alvorlig feil/ulovlig, uten at det nødvendigvis dokumenteres av Aftenposten. Journalistene har passet godt på at de har fulgt «sjekklisten» til PFU for å unngå feil. Vi har fått sitater tilbake for godkjenning og vi har fått mulighet til å komme med kommentarer til innholdet. Likevel, å dedikere så mye spalteplass til et selskap som har tilbakevist påstander om aggressiv skatteplanlegging og skatteunndragelse, mistenkeliggjør et selskap unødvendig mye.»

Det reageres også på at selskapet plasseres under fanen «Paradise Papers» og at det hele fremstår som en omfattende «avsløring»: «Når et forholdsvis lite, norsk selskap knyttes til skatteparadiser og økonomisk kriminalitet, bør det være hold i de avsløringene som presenteres. Avisenes samfunns- og opplysningsansvar er viktig, men å plassere Orange under fanen «Paradise Papers», sidestilt med store, globale selskaper som Nike og Apple, blir forholdsmessig feil.»

Stor skade

Artiklene ble ifølge klager starten på en svertetekampanje uten like «der blant annet LO-kontrollerte medier bruker den informasjonen vi allerede har tilbakevist for å sette press på politikerne. Igjen er det mye «hvis», «dersom», «kanskje», men også sterke beskyldninger om

at vi er tatt for sosial dumping. [...] I samfunnsdebatten i etterkant «blir vi brukt som eksempel på hvorfor private tilbydere av velferdstjenester burde forbys.»

[...] «I saker hvor selskap eller mennesker man presenterer risikerer omfattende omdømmesvikt, har man et særskilt ansvar for å legge alle fakta på bordet og belyse begge sider av saken. Dersom saken var nyansert og balansert, tror jeg ikke ministre, stortingsrepresentanter og andre journalister ville lest og forstått saken som de har gjort».

Ifølge klager er det misvisende å påstå at ansatte får 88 kroner i timen. Det vises til at da er penger til bolig, reise og studielån også er trukket fra: «Skal dette være en riktig sammenligning må også den offentlige ansattes husleie, Internett, transport og eventuelt studielån tas med i regnestykket. Hadde Aftenposten spurt eksperter innen arbeidsrett så kunne de påpekt at slike trekk som vi har hatt har vært fullt lovlig iht Arbeidsmiljøloven. Dette vet vi, men leseren har ingen forutsetning for å tro noe annet enn at vi lønner våre ansatte 88 kroner timen etter skatt». Klager reagerer også på at avisen kaller det «utbetalt lønn» fordi de fleste vil forstå dette som nettolønn etter skatt, noe som er feil.

Oppsummert:

1. Brudd på punkt 3.2 med tanke på kildekritikk og vinkling. «De kildene som er brukt, eksklusiv Frederik Zimmer, uttalelser seg på bakgrunn av informasjon som journalistene har lagt frem, Man står selvfølgelig fritt for å synse og mene noe om en organisasjonsstruktur, men dette betyr ikke at kildenes vurdering er juridisk riktig. [...] Mine uttalelser blir i stor grad stående igjen alene og på denne måten blir forsvaret redusert til «Paulsen hevder». Journalistene kommer også med en rekke førende spørsmål og beskrivelser i førstesaken [...]».
2. Brudd på punkt 4.1 når det gjelder forholdet mellom presentasjon/ volum og sakens faktiske innhold. «Medienes samfunns- og opplysningsansvar inkluderer også å belyse begge sider av en sak. I disse sakene er det en klar overvekt av «ekspertkilder» på den siden som støtter Aftenpostens egne avsløringer. Det mediepresset som har vært i etterkant av disse sakene sier sitt om proporsjonaliteten og hva leserne har sittet igjen med. Dette inkluderer også andre journalister, redaktører og politikere som har begynt å kalle dette «Orange-saken». Et privat selskap som leverer helsetjenester til det offentlige er under enormt press fra den politiske venstresiden. Journalistene i Aftenposten visste godt hvilken effekt en slik sak ville ha på oss som leverandør av helsetjenester, men jeg finner lite omtanke og hensyn i disse sakene.»

FORSØK PÅ MINNELIG LØSNING:

Partene har vært i kontakt med sikte på å løse saken i minnelighet, uten at dette har ført fram.

TILSVARSRUNDEN:

Stavanger Aftenblad viser til identisk publisering i Aftenposten og Bergens Tidende. Det påpekes at Stavanger Aftenblad kun publiserte den første artikkelen, og bare på nett.

Selv om artikkelen kommer fra Aftenposten er Stavanger Aftenblad klar over at de har det fulle og hele ansvar for egen publisering. Men avisen ønsker å opplyse at klager aldri tok kontakt med Stavanger Aftenblad for å peke på feil eller mangler ved deres publisering.

Videre viser avisen til at klager har blitt konfrontert med alle opplysninger og påstander i denne saken, og at det ikke er reist noe imøtegåelsesproblematikk i denne klagen.

Artikkelen hadde sitt utspring i dokumentlekkasjen «Paradise Papers», som Aftenposten hadde fått innsikt i. Ifølge avisen ble det gjennom «Paradis Papers» avslørt at bruken av skatteparadis hadde et mye større omfang enn man før var klar over. Steder med lav skatt og høy grad av hemmelighet, gjør det vanskelig å finne ut av hvem som står bak selskaper og hvor pengestrømmene går, skriver avisen.

Det vises også til at denne dokumentlekkasjen førte til et omfattende journalistisk samarbeid på tvers av landegrenser, hvor det journalistiske prosjektet har vært å gi innsikt i hvordan såkalte skatteparadis fungerer, hvem som benytter seg av dem og hvorfor.

Kildebruk - VVP punkt 3.2.

Avisen viser til at klager selv, i stor grad, har medvirket i denne reportasjen, og er dermed en viktig kilde til informasjonen.

Aftenbladet hevder det har vært et poeng å gi en nøktern beskrivelse av klagers virksomhet, og ved flere anledninger utover i artikkelen understrekes det at virksomheten ikke er ulovlig. Avisen vil imidlertid minne om at det ikke er slik at mediene bare kan omtale virksomheter som gjør noe forbudt. Oppdraget går mye lengre enn som så, skrives det i tilsvaret.

Kildetilfanget i saken er stort, og Aftenbladet skriver: «106 forskjellige regnskaper fra 22 selskaper registrert i fem forskjellige land: Norge, Sverige, Malta, Litauen og Storbritannia. [...] Inkludert noter, revisjonsrapporter og årsberetninger utgjorde disse anslagsvis rundt 2500 sider. Det ble også hentet inn informasjon fra samtlige norske kommuner og sykehus om deres bruk av vikarbyråer generelt, inkludert Orange. I tillegg finner vi 14 ulike muntlige kilder i saken. Spekteret av kilder er bredt. De består av alt fra personer som har jobbet for Orange Helse på sykehjem til Norges fremste eksperter med inngående kjennskap til skattejus, selskapsrett, skatteparadis og konsernintern økonomi.»

Det ble tidlig klart at det var nødvendig med hjelp utenfra for å få svar på avgjørende spørsmål i det Aftenbladet omtaler som «en svært kompleks og grenseoverskridende selskapsstruktur». Et research-notat ble tidlig delt med en rekke av de faglig prioriterte kildene. Det ble også lagt ved et strukturkart over Orange-systemet basert på det som var kommet fram inntil da. Sammen med dokumentene ble det stilt noen konkrete spørsmål. For eksempel hvordan de tolket hensikten med selskapsstrukturen, skattemessige konsekvenser av ulike løsninger og om det var noe i funnene som de anså som skatteunndragelser eller andre brudd på lovverket.

En av mottakerne av notatet var Frederik Zimmer, professor emeritus ved institutt for offentlig rett ved Universitetet i Oslo, som klager mener fikk sine sitater kraftig redusert. Avisen viser her til at med mange av de sentrale kildene fra akademia, ble det gjennomført timelange samtaler, og det korrespondansen var omfattende: «Da er det også helt naturlig at det er store mengder informasjon som ikke er brukt. Det gjelder ikke bare Zimmer, men alle kildene».

Det vises til den videre kontakten med Zimmer, til endringene i manus før publisering, og sitatsjekk før publisering, som ble godkjent av Zimmer.

I den publiserte saken fikk klager selv avvise at løsningen ved å selge via Malta gav noen skattemessig fordel. I saken uttaler han også eksplisitt at utbyttet fra salget uansett ble tatt hjem skattefritt på lovlig måte via den såkalte fritaksmetoden.

Saklighet og omtanke – VVP punkt 4.1.

Når det gjelder omfanget, mener avisen at det er opp til hver enkelt redaksjon og hver redaktør å vurdere hvor stor plass en sak skal få. Videre: «Vi vil videre advare mot at begrep som “uthengning” og “hengt ut” blir brukt i slike sammenhenger. Dette handler ikke noen urettmessig uthengning av enkeltmennesker, men om en viktig politisk debatt i landet.»

Og videre: «Journalistikk rundt dette vil alltid kunne føre til at mennesker får en sterk eksponering, uten at de selv ønsker dette. At noen får et ubehag medfører likevel ikke at dette er brudd på god presseskikk. Det er ikke vanskelig å forestille seg at klager syns omtalen av selskapet har vært en belastning, men dette er noe en så stor og viktig samfunnsaktør må finne seg i.»

Avisen minner om at selskapet har bygget opp en omfattende, kompleks selskapsstruktur i flere land, som i årevis har vært kjent for å ha problematiske sider: «Selskapets inntekter består nærmest utelukkende av offentlige midler. Orange har gjennom flere år brukt en lønnsmodell med utenlandske ansatte som har fått lønns slipper med ikke-spesifiserte trekk, og flere hundre millioner kroner av selskapets inntekter har gått videre til et land med rundt halvparten så høy skattebelastning som Norge. Selskapet presenterer seg som “et relativt lite norsk selskap”, men faktum er at Orange har vært en av de største leverandørene av vikartjenester til det offentlige helsevesenet. Dette forsvarer dimensjoneringen i dekningen.»

Det er også et omfattende tematisk område - det handler om skattejuss, pengestrømmer, lønnsforhold og selskapsstrukturer. Å belyse dette mest mulig presist, med et bredt kildegrunnlag, samtidig som Orange skal få komme bredest mulig til orde, medførte at saken måtte ha et visst omfang, skriver Aftenbladet.

Avisen skriver at Orange underveis har imøtegått og tilbakevist problemstillinger som er presentert. Slik avisen leser klager, kan det synes som om han mener det er kritikkverdig: «At det bes om kommentarer rundt problemstillinger underveis er en sentral del av den journalistiske arbeidsprosessen. Det gjør at samtidig imøtegåelse er en reell prosess, der fakta sjekkes og dobbeltsjekkes, og motforestillinger blir tatt hensyn til.»

Spørsmålene til Orange har, ifølge avisen, vært basert på opplysninger hentet fra offentlige registre, regnskaper, rettsdokumenter og offentlig dokumenter, og at formålet har vært å kvalitetssikre informasjon. «Det har vært kontakt med Orange gjennom hele den journalistiske arbeidsprosessen, og selskapet er gitt romslig mulighet til å kommentere alle forhold som våre publiserte saker berører.»

At omtalen av Orange kunne være belastende, særlig for klager som har grunnlagt selskapet og vært dets ansikt utad, har altså hele tiden vært på det rene, skriver Aftenbladet og fortsetter: «Dette er det tatt hensyn til. Omtalen har rettet seg mot struktur og system i stedet

for å være personorientert. "Paulsen" er flere steder byttet ut med "Orange" for å minske personorienteringen.»

Det vises også til at klager i sitatsjekken endret stort sett alle avgitte sitater, og det opplyses har at de fleste endringene ble akseptert: «Det er tillatt endringer i sitatsjekk langt utover det vanlige, av hensyn til klager og belastningen saken kunne være for ham.»

Klager ønsker å kommentere tilsvarene fra Aftenposten, Bergens Tidende og Stavanger Aftenblad samlet: «Jeg konsentrerer meg om det Aftenposten kommer med, da de andre tilsvarene er mer eller mindre utdrag og gjengivelser av dette.»

Klager har ikke noe imot gravende eller undersøkende journalistikk og forstår at avisene har et samfunns- og opplysningsansvar. Men, skriver han, med et slikt ansvar følger også «et ansvar for forholdsmessighet/proporsjonalitet, samt nyansert kildebruk og nøytral retorikk».

Klager mener «redaktørene ikke helt forstår, eller ikke ønsker å forstå, hvilke alvorlige konsekvenser det kan få for en virksomhet å bli fremstilt på en måte – og i et omfang – som vil gi et galt bilde hos den jevne leser».

Forholdsmessighet

Det vises til to transaksjoner i 2009-2010 på Malta. På dette tynne grunnlaget, skriver klager, har selskapet blitt hovedoppslaget i den norske delen av Paradise Papers: «[B]åde jeg og andre kilder til Aftenposten har understreket at det gjennom de 11 månedene på Malta ikke kan ha vært snakk om skatteunndragelse eller store skattefordeler.» [...]

Publiseringene ser imidlertid mye verre ut: «Avisenes overskrift indikerer skatteunndragelse i stor stil og leseren har ingen forutsetning for å tro at dette er forhold datert tilbake i tid. [...] Hva overskriften insinuerer, og det kildematerialet som legges frem, samsvarer ikke. Det viser er en klar overdimensjonering av ønsket vinkling fremfor det som kan bevises eller støttes opp av ekspertkilder.» Klager mener at avisen har gitt saken massiv spalteplass, og dermed latt ett selskap stå igjen som «svarteper i en politisk debatt om private selskaper som drifter eller leverer velferdstjenester».

Det reageres for øvrig på hvorfor ikke avisen omtalte bakgrunnen for transaksjonene på Malta.

Klager hevder han har tilbakevist mye av det kildematerialet som ble forelagt ham. Saken ble etter hvert endret fra å handle om skatteunndragelse og skatteparadis til «komplisert» selskapsstruktur», derfor finner klager det usaklig at han skal knyttes til Paradise Papers: «Hva er det Paradise Papers egentlig handler om? Jo, selskaper som organiserer seg i skatteparadis og på denne måten unndrar skatt. Det var den vinklingen som ble fremlagt meg da jeg ble kontaktet av journalistene i september 2017. Jeg kjenner mitt selskap, og vet at vi ikke har unndratt skatt. Derfor ønsket jeg å stille med helt åpne kort ovenfor journalistene, siden Orange ikke har vært involvert i verken arbeidslivskriminalitet eller skatteunndragelser.»

Aftenposten fant heller ikke noe ulovlig da de sjekket opp saken, skriver klager: «Likevel er graden av spekulasjoner, presentert av flere av kildene som Aftenposten bruker, urovekkende høy. Det at et selskap velger å organisere seg i EU og lavskattland er ingen

sensasjon. Her kan vi bare se på Schibsted-konsernet selv, som eier Aftenposten, Bergens Tidende og Stavanger Aftenblad. Schibsted har lenge vært etablert EU lavskattlandet Irland, samt andre land som ansees som lavskattland.»

Retorikk

Klager reagerer på mediernes gjentakende bruk av ord som «avslører», når avisen har funnet ut at Orange ikke har gjort noe ulovlig eller feil: «Slik jeg ser det avslører man som regel noen som har gjort noe galt eller som har løyet». Klager leser det som om hans selskap blir «avslørt» for å tjene penger på de virksomhetsområdene vi opererer i.

Klager mener leserne tror at han har «snyllet» staten og innbyggerne for mange viktige skatte kroner. Titler, kildebruk, retorikk og presentasjonen gjør sitt til at klager blir «dømt» for skatteunndragelse og utnyttelse av arbeidstakere av leseren.

Kildebruk

Klager viser til at ekspertkildene uttaler seg på generelt grunnlag. «De kommenterer på et kildemateriale som er fremlagt dem, men det er tydelig at de færreste tør å trekke noen slutninger. Sakene blir derfor i stor grad drevet frem av spekulasjoner om hva som kan ha skjedd og hvorfor, og lite om hva som faktisk har skjedd og hva som skjer i dag.»

Frederick Zimmer er ifølge klager «den eneste ekspertkilden som virkelig ønsker å nyansere bildet av (eventuell) skatteunndragelse. Aftenposten sier selv at han er en viktig og sentral kilde for dem, men likevel velger de å begrense hans profesjonelle redegjørelse. Det at Zimmer i etterkant valgte å skrive et leserinnlegg der han utbroderer sitt synspunkt, samt kritiserer journalistenes fremstilling av saken, viser at han ikke var fornøyd med journalistenes gjengivelse av hans profesjonelle vurdering. Journalistene mener at dette kan forsvares med at jeg får mulighet til å forklare fritaksmetoden selv. Det er dette jeg mener når jeg sier at jeg som «anklagende part» blir redusert til «Paulsen hevder». Troverdigheten min er allerede trukket sterkt i tvil, og det blir derfor ikke slagkraft i mine argumenter alene.»

Klager mener omtalen handler lite om dagens situasjon: «Hovedfokuset er datid, henholdsvis 2009-2010 og andre forhold som er datert frem til 2015. Vi har gjort omfattende strukturelle endringer med bakgrunn i eksterne og interne revisjoner, blant annet for å unngå misforståelser vedrørende lønnstrekk.»

I begge sakene blir leseren presentert for et selskap med kritikkverdige forhold og flere brudd på arbeidsmiljøloven. Det vies til rapporten fra Bergen kommune som blir brukt som kilde til å understøtte at Orange har brudd på lønns- og arbeidsvilkår. Klager er imidlertid sterkt uenig i innholdet i denne rapporten, som han mener er ufullstendig, og han reagerer på at den har blitt brukt som fasit på «kritikkverdige forhold» hos Orange av flere medier.

Klager reagerer på at vinklingen hele tiden går i disfavør av Orange. I artikkel to er f.eks. fokus at 50 av 200 kommuner ikke har kontrollert vikarenes lønns- og arbeidsforhold. «Men hva med de andre 150», spør klager: «Jeg vet at mange kommuner ikke har tid eller ressurser til å kontrollere noen av leverandørene sine, og jeg mener det har vesentlig mer samfunnsmessig betydning enn at 50+ kommuner ikke har kontrollert Orange.»

Stavanger Aftenblad hadde ingen ytterligere kommentarer.